

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ה' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 5775333-03

האשה
החשובה הודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 661

מסכת ערכין ט' - ט"ו

בס"ד, כ"ז טבת תשע"ב

השבוע בגליון

- ◆ מהות איסור לשון הרע
- ◆ מדוע "שולחן ערוך" התעלם מהלכות לשון הרע?
- ◆ טבילה במקווה לאחר לשון הרע
- ◆ מדוע איסור לגנוב 'לתועלת' ומותר לספר לשון הרע 'לתועלת'?

- ◆ ניגון בעוגב בבית כנסת
- ◆ מדוע לוי רשאי לעסוק במקדש במלאכה אחת בלבד?
- ◆ ברשות מרנן ורבנן ורבותי
- ◆ על שליח ציבור לבקש רשות טרם רדתו לפני התיבה
- ◆ המשוררים בבית המקדש

דבר העורך

מאור שבתורה

לפנינו סיפור מרתק שנמסר בדרשה על ידי הרה"ג ר' ראובן קרלינישטיין שליט"א:

בני זוג המתגוררים בגבעתיים, הוזמנו על ידי ידידים שחזרו לדרך היהדות להשתתף בסמינר שנערך ביוזמת ארגון העוסק בתחום הפצת היהדות לכל שכבות העם. תוכן ההרצאות והשיחות אשר הושמעו במהלך ימי הסמינר, החלו בנפשה של האשה, ובהשפעתן היא החליטה להתחיל בתהליך שיבה אל המקורות. בעלה, איש טוב לב, סייע בידה ככל יכולתו, אף שהוא לא החליט לשנות את דרכו, וגישתו אל החיים לא השתנתה במאומה.

חלפו עברו להם ימי קיץ וחורף. המטבח שבבית בני הזוג אשר בגבעתיים הוכשר זה מכבר על ידי צוות מתנדבים נמרצים, והבית החל לובש גווני יהודי עם ניחוח מסורתי בדמות נרות שבת, קידוש שנערך על ידי עקרת הבית, וסמננים נוספים המאפיינים בתים יהודיים. הבעל, היה מוכן להקשיב לקידוש מפי רעייתו, ואף לסייע לה בדרכה החדשה. הוא עצמו, לא היה מוכן לעשות, ואף לא לשמוע מאומה על דת ועל יהדות.

בחול המועד סוכות ביקשה האשה לבקר בבית משפחה דתית אשר סייעה לה רבות בדרכה החדשה, והבעל כתמיד נכון לסייע לה מן הצד, ולנסוע איתה בצוותא לבקר בבייתם, מדוע לא.

ישבו בני הזוג בנעימים בסוכת מארחיהם, כאשר לפתע המארח הציץ בשעונו, והתנצל על כך שעליו לקטוע את ישיבתם בצוותא מפאת זמנו הקרב ובא של שיעור הדף היומי אשר הוא משתתף בו בקביעות מידי יום. כרבים וטובים מלומדי הדף היומי, לא וויתר יהודי זה על השיעור גם בימי חג ומועד, ביום כיפור, בפורים, במוצאי תשעה באב ועוד.

דף י/ב הרדולים לא היה במקדש ... מריגפה היתה במקדש

ניגון בעוגב בבית כנסת

האם העוגב היה אחד מכלי הנגינה של הלוויים בבית המקדש?

שאלה זו נלוותה לסערה רבתי שפקדה את קהילות ישראל לפני שנים רבות, כאשר שינויים ורפורמות החלו פושות בקהילות היהודיות בגרמניה. מאבק איתנים התנהל בין גדולי התורה ושומרי המסורת, לבין המתחדשים למיניהם, אשר החלו להשתמש בעוגב בבתי הכנסת לליווי השירה בעת התפילה.

לגבי ניגון בשבת בבית הכנסת על ידי נכרי, הופיע פסק דין נחרץ בעיר המבורג, בשנת תקע"ט, בשם "אלה דברי הברית", ובו הובאו דבריהם החריפים של כל גדולי הדור, בראשם רבי עקיבא איגר, רבי יעקב מליסא בעל "נתיבות המשפט" זצ"ל, וה"חתם סופר", אשר אסרו את הדבר בכל תוקף, בכל כלי ניגון שהוא.

למעשה, נהגו בכל קהילות ישראל לאסור את הניגון בבית הכנסת בכל כלי שיר שהוא גם בימות החול, כדברי ה"חתם סופר" (שו"ת חלק ה' סימן קצ"ב) אשר שלל זאת באופן מוחלט: "כי אפילו אם הותר לשמחת חתן וכלה לשמח לב עגומי הגלות, אבל במקדש מעט אין נכון להראות שמחה לפניו כעין שמחת ציון כי אין שמחה ואין שחוק לפניו יתברך שמו, עד יושב בשמים ישחק" (ועיינין שו"ת "מנחת יצחק" חלק ה' סימן צ"ז).

מאחר שהשתוקקותם של המכרסמים בכרם בית ישראל היתה להתדמות לגויי הארצות, הם ביקשו לנגן בבתי הכנסת בעוגב, דווקא בעוגב, שכן נוהגים הנוצרים בבתי תיפלתם. כאשר התריסו כנגדם כי הדבר איסור גם משום איסור "חוקות הגויים", שאסור להלך אחר מנהגי הנכרים, היו שהשיבו כי אין לשלול את הנגינה בעוגב בימי חול מחמת איסור ההליכה בחוקות הגויים, שכן, אמת, הנכרים משתמשים בעוגב בבית תיפלתם, אך כבר בבית המקדש השתמשו בעוגב, עוד בטרם הגויים החלו להשתמש בו, וכמבואר בגמרא (סנהדרין נב/ב), כי הריגת חייבי מיתות בית דין באמצעות סייף אינה אסורה משום חוקות הגויים, מפני שהדבר כתוב כבר בתורה, ואין זו הליכה בחוקות הגויים אלא בדרכי התורה.

צעילוי נשמת

הר"ר **אהרון מזוז** ז"ל
ב"ר יוסף וקמונה ז"ל
נלב"ע כ"ח בטבת

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **מאיר מזוז**
וזוגתו מרת **נחמה** שיחיו - רמת גן

צעילוי נשמת

מרת **חיה פרנס** ע"ה
ב"ר אברהם אבא ז"ל
נלב"ע ג' בשבט תשס"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י בניה
הר"ר **אלימלך ישראל פרנס** ומשפ' שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **ידל עליזה מי-זהב** ע"ה
בת הר"ר מאיר ז"ל
נלב"ע כ"ז בטבת תשנ"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י בניה ידידנו הר"ר **מנחם גבריאל ואוריאל מי-זהב** ומשפחותיהם שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **חיה הנטר** ע"ה ב"ר לייב ז"ל
נלב"ע כ"ז בטבת תשע"א **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

ה"חתם סופר" (שו"ת חלק ו' סימן פ"ו) טען להיפך, מניין לנו להניח כי הנכרים החלו להשתמש בעוגב בבתי תיפלתם רק לאחר תקופת בית המקדש, הרי כבר על יובל שהיה (בראשית ד/כא) "תופס כינור ועוגב" פירש רש"י (שם, כ), כי היה "תופס כינור ועוגב לעבודה זרה!" לא זו בלבד, הוא גם משער, כי גם בלא זאת, יתכן שלא היו משתמשים בעוגב בבית המקדש, משום שמו הדומה ל'שירי עגבים' שהם שירים מאוסים.

לנידון זה, ייחד הגאון רבי דוד צבי הופמן זצ"ל, בעל שו"ת "מלמד להועיל", תשובה מיוחדת (שו"ת חלק א' סימן ט"ז), ובין היתר הוא מברר אם אומנם ניגנו בבית המקדש בעוגב, והוא טורח להוכיח, כי אכן בבית המקדש לא השתמשו בעוגב, כדלהלן.

בגמרא מתואר כלי זמר בשם מגריפה, אשר שימש את הלוויים בעת שירתם בבית המקדש. קול המגריפה אשר היה עצום ורב ונשמע עד יריחו (תמיד פרק ג' משנה ח'), זוהה על ידי מפרשים רבים כקולו של העוגב (ראה "תפארת ישראל" בתמיד שם ובהג' מהריעב"ץ כאן).

הנה, במשנה (תמיד פרק ה' משנה ו') נאמר, כי בשלב מסויים של עבודת קרבן התמיד, "נטל אחד את המגריפה וזרקו בין האולם ולמזבח", כאות וכתזכורת לשלשה דברים, לכהנים כי הגיעה עת ההשתחויה, ללוויים שהגיעה עת השירה, ולראש המעמד אשר העמיד את הטמאים בשער מזרח. מהי מגריפה זו? לדעת בעל תוספות יום טוב (שם) המגריפה לא היתה כלי להשמעת קול כלל, שכן, לא יתכן שיזרקו שהרי היא עלולה להשבר. ברם, הראב"ד (תמיד שם) פירש, כי המגריפה היא כלי שיר המיועד להוצאת קולות רבים ושונים בבת אחת, ובהגיע מועד 'זריקת המגריפה' היו משמיעים קול אדיר מכל הכלים באחת, והיו הכל מזדעזעים מעוצמתו, עד ש"אין אדם שומע קול חברו בירושלים מקול המגריפה" (תמיד שם). זו המגריפה המובאת גם בגמרא, ומאחר שהמשנה מציינת כי השימוש במגריפה היה לתזכורת בלבד, הרי לנו כי היא לא שימשה ללוויי שירת הלוויים בבית המקדש.

דף יא/ב משורר ששיער בשל חבירו במיתה

מדוע לוי רשאי לעסוק במקדש במלאכה אחת בלבד?

חקירה מעניינת קיימת בהגדרת הלכה מהלכות הלוויים ששירתו בבית המקדש.

תפקידים רבים היו בבית המקדש, היו לוויים שקיבלו אחריות על השערים שבבית המקדש, ואחרים התמנו לשורר בבית המקדש, וכן הלאה. אביי אומר, כי "משורר ששיר חייב מיתה". על כל לוי לעבוד בעבודתו בלבד, והוא אינו רשאי לעבוד במלאכה שאינה מלאכתו.

הרמב"ם כותב (הלכות כלי המקדש פרק ג' הלכה כ'), כי לוי משורר שהזקין וקולו אינו ערב: "יראה לי שאינו נפסל אלא לשורר שירה, אבל יהיה מן המשוערים". האם פסק הלכה זה אינו סותר את דברי הגמרא, כי על כל לוי לעסוק במלאכתו בלבד?

ובכן, מתברר, כי קיימות שתי גישות שונות בראשונים להבנת האיסור שהוטל על הלוויים לעסוק במלאכה אחרת שאינה מתפקידם, כלהלן.

ההבדלה בין הכהנים ללוויים מובנת היטב. הגדרות נפרדות ודינים שונים לכהנים וללוויים, וניתן לתחום את עיסוקו של הלוי לעבודות הלוויים בלבד, שכלפי הכהנים הוא נחשב כזר שעשה מלאכת כהן. כאשר נבקש לבחון את איסורו של הלוי לעסוק במלאכת לוויים שהוא לא הופקד עליה, ניתן לפרש זאת בשני אופנים. יתכן, שלאחר שהוא מונה לעסוק בתפקיד מסויים, הוא נחשב כזר לגבי התפקיד האחר ולפיכך הוא אינו רשאי לעסוק בו. יתכן גם, כי אמנם הוא אינו נחשב כזר לגבי התפקיד האחר, שסוף סוף עשה מלאכה שהוא ראוי לה, שהרי לוי הוא, אלא שהוראה זו נועדה כדי שכל לוי יתרכז במלאכתו ויבצענה על הצד הטוב ביותר.

מהתבוננות בדברי הראשונים עולה, כי הם נחלקו בהגדרת האיסור שבו אנו עוסקים. הרמב"ם (מורה נבוכים חלק ג' פרק מ"ה) כותב: "וכן הזהיר כל אדם מעובדי המקדש שלא יתעסק במלאכת חבירו, כי המלאכות והעסקים המסורים לרבים, אם לא ייחד איש למלאכה מיוחדת, יפול ההתרשלות והעצלה מן הכל", וכן כתב "ספר החינוך" (מצווה שפ"ט).

ואילו רמב"ן (ספר המצוות מצווה ל"ו) כתב, כי הלוויים היו מחולקים למשמרות, כמשמרות הכהונה, על פי הלכה למשה מסיני, ולפיכך נאסר על בן משמרת אחת לעסוק בעבודת משמרות אחרות [הרמב"ם אינו חולק על כך שהיו משמרות לווייה, אך לדעתו הם סודרו על ידי דוד המלך ואינם הלכה למשה מסיני, רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ג' הלכה ח', עיין חידושי מרן ר"ז הלוי עה"ת פרשת במדבר, דברת אריאל סימן כ"ד, השג יד כאן].

מעתה, מובן היטב מדוע הרמב"ם נקט כי לוי משורר שהזקין ופסק מלשורר רשאי לעבוד כשוער, שכן, לא נאסר עליו לעשות כן אלא כדי שיתרכז בעבודה אחת ויעשנה בשלמות, ולאחר שפסק משירה, אין כל עילה למנוע ממנו להתרכז במלאכת השוערים.

"אם אתה רוצה בכך" פנה אליו המארח, "אשמח אם תצטרף אלי לשיעור. תבוא, תשמע שיעור מעניין". האורח הסכים על אתר. כאדם משכיל ותרבותי הוא ראה בהאזנה לשיעור בתלמוד הבבלי אתגר אינטלקטואלי מעניין, שעשוי להרחיב את אופקו ולהעניק לו מימד נוסף על חיי הרוח היהודיים בכלל ועל תחום עיסוקם העיקרי של שומרי התורה והמצוות אשר אשתו הצטרפה אליהם לאחרונה, בפרט.

הם הלכו יחד לשיעור. נכנס המארח ועמו האורח והתיישבו לצד הלומדים. הוא, האורח, הקשיב בשקט, מרוכז לכל מילה היוצאת מפיו של מגיד השיעור. "נחמד", ענה האורח לשאלת המארח על הרגשתו לאחר השיעור, בעת שהשניים צעדו כתף לצד כתף לעבר הסוכה. למחרת, בשעות אחר הצהריים, שבו והתאספו לומדי שיעור הדף היומי בבית הכנסת, והנה, מול עיניו הנדהמות של המארח נפתחה הדלת לרווחה ומידוענו אשר עשה את דרכו מגבעתיים, פנה במהירות אל מקומו שם ישב ביום הקודם, ועשה את אזניו כאפרכסת.

כיום, ה"אורח מגבעתיים" הוא יהודי שומר תורה ומצוות המדקדק במצווה קלה כחמורה. "אני רוצה לומר לכם", הוא אומר לכל המעוניין לשמוע את דבריו, "אתם, לומדי הדף היומי, הצלתם אותי, הן בזכות הקביעות אשר אתם מתמידים בה, שאילולי כן, לא היה מארחי נוטש את הסוכה ואף לשיעור, והן בזכות לימוד הגמרא הקדושה ששמעתי בשיעור הדף היומי, ו"המאור שבתורה החזירני למוטב". אין צורך להכביר במלים אחר מעשה רב לקח זה. די אם נציין את דברי המאירי (קידושין ל/ב), "כל ששוקד על דרכי התורה אפילו היו בידו עבירות... התורה מגינה עליו שאי אפשר שלא תדריכהו תורתו לשוב מהן!"

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורת הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף יב/ב רב נחמן אמר קרייתו זו היא הילאל

הלל בפורים

לפי רב נחמן, קריאת המגילה היא מעין אמירת הלל, ולפיכך אין אומרים הלל בפורים. מכאן מחדש רבי מנחם המאירי חידוש גדול ביותר: מי שאין לו מגילה בפורים - הרי הוא מחוייב בהלל!... (בית הבחירה מגילה יד/א).

דף יב/א אבוב היה במקדש

לא לשנות

מסופר בגמרא, כי כלי נגינה היה במקדש מימי משה, עשוי מקנה. "ציוה המלך וציפוהו זהב ולא היה קולו ערב, נטלו את צפוי והיה קולו ערב כמות שהיה". דרש הגר"ש אלישיב שליט"א:

המלך חפץ לומר כי היום יש צורך לשפר ולשכלל "וישן מפני חדש תוציא". כלי עשוי מקנה פשוט אינו טוב עוד, ויש להוסיף עליו זהב. אולם, הנסיון הוכיח ההיפך: רק כאשר נשמר כבימי משה, כבטהרתו, היה קולו ערב. הרי לך השלכותיו של שינוי מהמקובל...

דף יב/ב מלך יושב על כסא הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו

מי יחיה ומי ימות

אמר הגר"מ פיינשטיין זצ"ל: יש הסבורים, שאדם נולד לחיות לאורך ימים ושנים אם לא יצא דינו לרעה בראש השנה ויום הכיפורים. טעות בידם! אם כדבריהם - לשם מה צורך בספרי חיים? די לו להקב"ה בספרי מתים, ומי שאינו בכלל ישאר ממילא בחיים! מכאן, שלכולם אינו מובטח קודם יום הדין. גם מי שנותר חי אין זה אלא מפני שנגזר עליו באופן חיובי להשאר בחיים ולא מפני חזקת חי דמעיקרא...

דף יא/ב מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך

ברשות מרנן ורבנן ורבותי

גמרא זו היא המקור לכך שעל המבקש להתפלל לפני העמוד, ליטול רשות מן הקהל, או מן הגבאי הממונה על ידי הקהל.

על שליח ציבור לבקש רשות טרם רדתו לפני התיבה: חזקיהו המלך אשר עלה על כס המלכות אחרי המלך אחז, חידש את עבודת הקרבנות בבית המקדש, כמתואר בהרחבה בדברי הימים (כט/כא), והנביא מציין שהוא אמר לכהנים להקריב קרבנות, "ויאמר לבני אהרן הכהנים". הגמרא מבארת, כי אף על פי שהכהנים בלבד הם הרשאים להקריב קרבנות, וזהו תפקידם, מכל מקום, היה עליהם ליטול רשות להתחיל בעבודתם "מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך", היינו: כפי ששליח ציבור היורד לפני התיבה, שואל רשות לפני כן מאת העם.

הגאון מוילנא זצ"ל התקשה, מדוע "שולחן ערוך" (או"ח סימן נ"ג סעיף ט"ו) פוסק, כי שליח ציבור קבוע יורד לפני התיבה בלא להמתין שיבקשוהו לעשות כן, אחר שבגמרא מבואר כי עליו לבקש רשות ככהנים אשר גם הם מזומנים לעבודתם בקביעות. "ביאור הלכה" מיישב "בדוחק", כי הכהנים בימי חזקיהו נזקקו להוראתו ביום הראשון לעבודתם בלבד, אך בשאר הימים לא היה עליהם ליטול רשות בכל יום, שזהו תפקידם. ואף הגמרא האומרת כי שליח ציבור צריך לבקש רשות, עוסקת בממונה כללי על ענייני הציבור, שעליו להתעטר במידת הענווה ולבקש רשות טרם רדתו אל התיבה. ברם, מי אשר מונה לכהן כחזן באופן קבוע, ייגש לתיבה מיד, שהרי לשם כך מינוהו.

נמצאנו למדים, כי לכל הדעות, מי שלא מונה לכהן כשליח ציבור באופן קבוע, צריך ליטול רשות בטרם הוא ניגש אל התיבה. הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל כותב (ש"ת "תורה לשמה" סימן ל"ד) כי גמרא זו היא גם המקור לכך שהמתכבד לזמן בברכת המזון אומר "ברשות".

כתב הרמ"א ("שולחן ערוך" או"ח סימן קס"ז סעיף י"ד), שהעומד לברך ברכת "המוציא" ומבקש להוציא את כל הסועדים ידי חובת הברכה, אומר לפני כן "ברשות", משום מידת הענווה ("משנה ברורה" ס"ק ע"ה). מעניין לציין טעם נוסף שכתב בעל "שבלי הלקט", כי מאחר שהבוצע על הפת אוכל ראשון מן הפת, עליו ליטול רשות מן המסובים, כדי שלא יראה כרעבתן, ובאמירת "רשות" הרי הוא אומר להם "לא משום רעבתנות אני בוצע כדי לטעום תחילה, אלא על רשותכם". בכך הוא מסביר את מנהג הספרדים שמישיבים למברך "שמים", לאמר, אתה נוהג כדן וכהלכה, ולא משום רעבתנות הנך עושה כן.

ראוי לציין, כי לדעת הגר"א אין לומר "ברשות" קודם ברכת המוציא ("מעשה רב" סימן ע"ח).

דף יא/ב עומדים על דוכנן ואומרים שירה

המשוררים בבית המקדש

בדפים אלו עוסקים בשירת הלויים שבבית המקדש, אשר נעשתה בשירה בפה ובניגון בכלים, ואשר היתה מלווה על ידי בניהם הקטנים של הלויים, שהיו משמיעים את קולותיהם הצעירים, "לפי שקול הלויים הקטנים דק ומתבל את קול הלויים הגדולים" (רש"י ד"ה "אומרים"), כמבואר במשנה: "אין הקטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלויים אומרים בשיר".

הגיל הראוי לעבודת הלוי בבית המקדש: הגמרא (חולין כד/א) מבארת, על פי האמור בתורה, כי הלויים החלו ללמוד את מלאכתם מגיל עשרים וחמש, ולאחר חמש שנות לימוד החלו לשרת בפועל בבית המקדש, בגיל שלושים. אגב, מכאן למדו הפוסקים, כי גילו של שליח ציבור בימים הנוראים לכתחילה לא יפחת משלושים, משום שהתפילה היא כנגד עבודה שבמקדש (רמ"א "שולחן ערוך" סימן תקפ"א סעיף א', "משנה ברורה" ס"ק י"ב ושעה"צ אות כ"א).

לאור דברי הגמרא הנזכרים, פוסקים רבים התקשו בהבנת דברי הרמב"ם הבאים.

הרמב"ם (הלכות כלי המקדש פרק ג' הלכה ז') כותב: "אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחילה, שנאמר זאת אשר ללויים מבן חמש ועשרים שנה וכתוב אחד אומר מבן שלשים שנה, הא כיצד? חמש ללמוד. ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש שנאמר איש איש על עבודתו". לכאורה, ראשיתה של הלכה זו סותרת את סופה, שבתחילה כתב שאין בן לוי נכנס לעבודה עד גיל שלושים, ולאחר מכן כתב, כי מעת שהופך לאיש - גיל שלש עשרה שנים - הלוי מתחיל לעבוד.

תירוצים רבים נאמרו על כך.

יש שיישבו, כי הגבלת הגיל אינה אלא לגבי עבודות נשיאת המשכן ממקום למקום (מהר"י קורקוס). הסבר נוסף נאמר, כי מגיל שלושים חובה לעבוד, ומגיל י"ג שנים אפשר לעבוד, כל זאת בתנאי שקדמו לכך חמש שנות לימוד (שם וברדב"ז). "כסף משנה" מפרש, כי הלוי רשאי לעבוד בדרך קבע החל מגיל שלושים בלבד, ומגיל י"ג הוא רשאי לעבוד בדרך עראי.

דף יא/ב עומדים על דוכנן ואומרים שירה

עולם הנגינה

תלמידו של הגאון מוילנא זצ"ל, בעל "פאת השולחן" העיד, כי הגר"א התבטא באוזניו, כי הוא יודע את חכמת הנגינה ו"רוב טעמי תורה וסודות שירי הלויים וסודות תיקוני הזוהר, אי אפשר לידע בלעדיה" (בהקדמת "פאת השולחן").

דף יג/ב כנור של מקדש של שבעת נימין היה ... למנצח על השמינית

דו רה מי

חכמת הנגינה, כותב המקובל האלוקי בעל "משנת חסידים", בנויה על שבעה קולות הבאים בשבע מדרגות, [שבעת התווים, דו-רה-מי-פה-סול-לה-סי]. למרות שכל התווים מדורגים זה מעל זה, מכל מקום, כל שבעה ושבעה מהווים יחידה אחת בשם אוקטבה. כאשר שני אנשים שרים יחד פותח בתו שונה מאותה אוקטבה - השירה צורמת את האוזן, לא כן אשר הוא שר בטון גבוה יותר, מאוקטבה אחרת. זהו "למנצח על השמינית". שרו בשני קולות, כאשר בין שני המשוררים היה הפרש של שמונה תווים... (דברי ישראל, להאדמו"ר ממודז'ץ).

נבשם גדולי החסידות נאמר, כי לעתיד לבוא יתווסף תו שמיני בכל אוקטבה. זהו מה שנאמר כאן בסוגיה שכינור של בית המקדש היו בו שבע נימין, ולעתיד לבוא יהיה של שמונה. אין זה מספר בעלמא, אלא שינוי מהותי בחכמת הנגינה...

דף יג/ב קרי לה נָבֵל

נבל מי שמנבל

בירושלמי (סוכה פרק ה) נאמר, כי נקרא הנבל בשמו זה מפני שבקולו היפה מנבל הוא את שאר כלי הזמר. **תמה** החידושי הרי"ם זצ"ל: אם כן, "מנבל" היה לו להקרא?!

שוב חזר וענה: אין לך נָבֵל מזה שמנבל אחרים...

דף טו/ב כל המספר לשון הרע...

ישיחו בי יושבי שער

בספרים הקדמונים נאמר, כי זכויותיו ומצוותיו של מספר הלשון הרע עוברות אל זה שעליו סיפר. **היו** שפירשו בכך את דברי דוד המלך בתהלים (ס"ט/יג) "ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר". ומה לו לדוד המלך לציין את טיבם של אלו שסיפרו עליו לשון הרע? ברם, מתאונן היה ואומר: התינח אם גדולים וצדיקים היו מדברים עלי; אולם יושבי שער ושותי שכר אלו - מה זכויות יש להם? אפילו רווח זה אין לי מכך... (תהלים - כרם חמד).

לעילוי נשמת

מרת **הינדא פרומר** ע"ה

ב"ר אלכסנדר אפרים ז"ל נלב"ע כ"ט בטבת תש"ס

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **בילא עציוני-טימברג** ע"ה

ב"ר ישראל ז"ל נלב"ע ליל שב"ק ר"ה בשבט תש"ס

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **חנה פיאג גוטסגנדה** ע"ה

בת הר"ר בנימין דוד ז"ל נלב"ע ג' בשבט תשנ"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י נכדה ידידינו

הר"ר **שאל חסדיאל** ומשפ' שיחיו - בני ברק

מלאכת השירה מן המלאכות הקשות במקדש: "כסף משנה" מבאר באופן נוסף, כי הגבלת הגיל אינה על עבודת השירה, שמלאכת השיר "היא חכמה גדולה וצריכה לימוד המוסיק"א". אכן, בעל "שלטי גיבורים" [ספר גדול על מלאכת המקדש וענייניו, לחכם הקדמון רבי אברהם משער אריה] כותב, כי מלאכת השירה בבית המקדש היתה מן המלאכות הקשות, כפי שעולה מן הכתוב בדברי הימים (א' כה/ז), כי מתוך שלושים ושמונה אלף הלוויים בני שלושים ומעלה שחיו בתקופת דוד המלך, נבחרו ארבעת אלפים להלל לקב"ה, ומאתים שמונים ושמונה בלבד מתוכם, היו "מלומדי שיר לה". כמו כן נאמר (שם), כי המשוררים לא עסקו ביתר מלאכות המקדש, כי אם במלאכת השירה, "כי יומם ולילה מוטל עליהם לעסוק במלאכת השיר" (מצודת דוד דברי הימים א' ט/ג).

בפירושו של הגאון מוילנא זצ"ל לשיר השירים (ו/ז), חבויה ידיעה מעניינת מאד. הגאון כותב, כי למרות המאמצים הרבים שהלוויים המשוררים נדרשו להם בעת שירתם, גרונם לא כאב ושריריהם לא דאבו. לדעתו, זוהי כוונת הפסוק (שיר השירים ז/ז) "צוארך כמגדל השן".

דף טו/ב כל המספר לה"ד

מהות איסור לשון הרע

בדפים אלו קיימת הסוגיה המרכזית והעיקרית שבש"ס הנוגעת לעניין איסור לשון הרע ורכילות, והמהווה יתד ופינה להלכות אלו, כפי שניתן להיווכח בספר "חפץ חיים" ובספר "שמירת הלשון" המושתתים על הגמרא.

מדוע "שולחן ערוך" התעלם מהלכות לשון הרע? הגמרא מפליגה בחומרת איסור לשון הרע, שהיא שקולה כנגד עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים! משכך, עולה מאלה השאלה, מדוע ב"שולחן ערוך" לא נזכרו הלכות לשון הרע. התשובה לכך צריכה להעביר צמרמורת בגבו של כל יהודי - בשנים עברו, היה איסור זה פשוט כל כך וברור, עד שלא היה צורך לכתבו... צא ובדוק, אם נזכר ב"שולחן ערוך" שאסור לאכול חזיר, זה וזה אינם בו מחמת שהכל יודעים זאת (שו"ת "שבט הקהתי" חלק ב' סימן שכ"א). אגב, הרמב"ם (בפירוש המשניות, מנחות פ"ד) כותב, כי מחמת סיבה זו, רבי הקדוש לא כלל במשניות את הלכות תפילין ומזוזה, משום שהללו היו נפוצים לכל.

טבילה במקווה לאחר לשון הרע: מני אז ועד היום, חלה ירידת הדורות ונוצר צורך חיוני לשוב ולשנן את הלכות לשון הרע, עד שהיו שכתבו, כי המצב העגום מהווה סיבה בפני עצמה להצדיק את הנוהגים לטבול במקווה בכל יום. שכתב בעל "אור זרוע" (הלכות שליח ציבור סימן ק"ב), כי אדם שעבר עבירה וחזר עליה בתשובה, זקוק לטבילה. מאחר שבעוונותינו הרבים מצוייה המכשלה באיסורי לשון הרע, וטרם השינה כל יהודי מתוודה ומתחרט על מעשיו, הרי הוא בעל תשובה ויפה לו הטבילה למחרת... (לקט הקמח החדש סימן נ"ג ס"ק מ"ו).

הבה נתעמק במהותו של "איסור לשון הרע".

מדוע אסור לגנוב לתועלת? ומותר לספר לשון הרע לתועלת? היתר מעניין מאד קיים באיסור לשון הרע. בעוד שהאיסור חמור ככל איסורי התורה, הותר לדבר לשון הרע לתועלת, כמבואר בהרחבה בספרי ההלכה העוסקים בהלכות לשון הרע. האם מאן דהוא מעלה על דעתו כי מותר לגנוב, לגזול, להזיק ולפגוע לתועלת? במה נשתנה איסור לשון הרע מיתר האיסורים, שמותר לעבור עליו לתועלת.

שומה עלינו להסיק, כי אנו חסרים בסיס חשוב בהבנת איסור לשון הרע.

כתב הרמב"ם (הלכות דעות פרט ט' הלכה ה'): "אחד המספר בלשון הרע בפני חבריו או שלא בפניו, והמספר דברים שגורמים אם נשמעו איש מפי איש להזיק חבריו בגופו או בממונו ואפילו להצר לו או להפחידו, הרי זה לשון הרע". נמצאנו למדים, כי איסור לשון הרע הוא, לספר דברים שעלולים לגרום נזק לזולת. מהו 'נזק', גם זאת התורה קובעת, וכאשר סיפור הדברים נעשה לתועלת, אין זה נחשב גרימת נזק לזולת. ניתן להבין את הדברים על פי דבריו של "חפץ חיים" זצ"ל (רכילות כלל ט' ס"ק ט').

"חפץ חיים" כותב, כי אם נודע לראובן כי חנווני מבקש להעסיק בחנותו פועל אשר גנב מוצרים במקום עבודתו הקודם, עליו לידע את החנווני בדבר טיבו של האדם העומד להיות מועסק על ידו. ברם, אם החנווני יוציא את הדברים מהקשרם ויקבל אותם בצורה חמורה בהרבה, ויחשוד בו בדברים נוספים שאין בו, אסור לספר זאת לחנווני. זאת מאחר, שפועל זה אכן אינו ראוי לעבוד בחנות, כל עוד לא שב מדרכו הרעה, וממילא, המספר אינו גורם לו כל נזק, כי אכן אין זה מקומו. אולם, המספר אינו רשאי לספר את הדברים כאשר הם ישפיעו עליו לרעה במישורים שבהם אינו אשם, שזוהי גרימת נזק [ראוי לציין, כי גם כדי לספר לשון הרע לתועלת, יש לעמוד בתנאים נוספים המבוארים בספר "חפץ חיים" ב' הלכות לשון הרע כלל י' ובהלכות רכילות כלל ט'].
 משרד ראשי: רח' וגמון 1 (מול חתם סופר 5) ת.ד. 471 בני-ברק | טל: 03-5775333 | פקס: 03-7601020 | דוא"ל: E-mail: meorot@meorot.co.il | 03-5783845 | הפצה: אשדיר בע"מ 2000095-02

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת ערכין • דף י"ג • יום חמישי ב' בשבט

הילדים שזכו לשיר בבית המקדש

בבית המקדש היו ילדים שזכו לשיר! איזו זכות! מי היו ילדים אלו?
 המשנה אומרת: "אין הקטן נכנס לעזרה לעבודה" - לוי קטן אינו רשאי להכנס לעזרה לעשות אחת מעבודות הלוויים, "אלא בשעה שהלוויים אומרים בשיר" - בשעה שהלוויים היו מנגנים. הקטנים לא היה מנגנים בכלי הנגינה, בנבל, בכנור ובשאר כלי השיר, אלא הם היו שרים פניהם כדי לגנון בקולותיהם הצעירים את זמירת הלוויים המבגרים מהם. הלוויים הקטנים לא עמדו על הדוכן עם הלוויים הבוגרים, אלא הם עמדו על הקרקע, וראשיהם הגיעו לגבה הרגלים של הלוויים שעמדו על הדוכן. הם לא עמדו על הדוכן, מפני שבכל שירה היו צריכים לשיר שנים עשר לויים לכל הפחות, ואם יעמדו הקטנים עם הגדולים, יטעו להחשיב את הקטנים בקמין שנים עשר הלוויים (תפארת ישראל).

למנוי גליון לילדים חייג:
1700-500-151
 חודש היכרות חינם

לעילוי נשמת

אדלה (איידל) האוזר ע"ה
 מרת ב"ר יונה פאטשוק ז"ל
 נלב"ע כ"ו בטבת תשס"ד
תנצב"ה
 הונצחה ע"י בנה ידידו
 ר' שלמה האוזר שיחי

לעילוי נשמת
 הר"ר **שלמה בירנברג** ז"ל
 ב"ר אלימלך ז"ל נלב"ע כ"ח בטבת תשל"ה
 ומרת **שושנה רייזל בירנברג** ע"ה
 ב"ר שלמה ז"ל נלב"ע ב' בטבת תשנ"ו
תנצב"ה
 הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
 הר"ר **נחמיה מזרחי** ז"ל
 ב"ר עזרא ז"ל נלב"ע א' שבט תשל"ט
תנצב"ה
 הונצח ע"י משפחת ברנע שיחיו - י"ם

